

ВСТУП

У світі не бракує похмурої статистики, яка висвітлює невтішні наслідки мізогінії та гендерної нерівності. Як єдина кореспондентка з жіночих питань у британських медіа, я добре знаю ці факти й цифри. Статистика свідчить: в Англії та Уельсі щотижня дві-три жінки гинуть від рук нинішнього чи колишнього партнера-чоловіка¹; у США кожні 16 годин гине жінка від збройного нападу теперішнього чи колишнього партнера²; частка жінок серед землевласників у світі – менше як 20%³; а частка жінок серед людей, які змушені покидати свій дім через зміну клімату, – 80%⁴. У деяких країнах світу правові обмеження абортів дуже жорстокі. За аборти карають тривалими термінами ув'язнення, навіть якщо жінка завагітніла внаслідок зґвалтування чи якщо під час вагітності виявили смертельну патологію плода і жінка може померти, виношуючи дитину чи під час пологів. Ба більше, приблизно 40% жінок репродуктивного віку живуть у країнах, де переривання вагітності – або незаконне, або суттєво обмежене⁵.

Водночас небезпечні, підпільні вуличні аборти – досі одна з головних причин смертності матерів у світі⁶. Цей показник, без сумніву, суттєво зростає в США, з огляду на те, що в червні 2022 року Верховний Суд скасував постанову «Роу проти Вейда» – знаковий вердикт 1973 року, який легалізував аборти по всій країні. Внаслідок цього скасування мільйони жінок утратили законне право на переривання вагітності. Пам'ятаймо й те, що приблизно 140 млн жінок у світі фактично «зникли безвісти»

через те, що їхні сім'ї або зробили аборт, бо хотіли сина, або ж не доглядали як слід за новонародженими дівчатками.

Окрім цього, жінки статистично частіше за чоловіків працюють на низькооплачуваних, небезпечних і нестабільних роботах за контрактом без гарантованих годин. І набагато частіше страждають від домашнього або сексуального насильства. Всесвітня організація охорони здоров'я стверджує: кожна третя жінка в усьому світі в певний момент свого життя зазнає фізичного або сексуального насильства, яке, найімовірніше, скоїть її партнер⁷. Це не дивно, оскільки 38% усіх убивств жінок у світі вчиняють партнери⁸.

Важливо пам'ятати, що деякі права, які жінки сприймають як належне, запровадили у Великій Британії зовсім недавно. Лише декілька десятиліть тому жінки багато в чому де-факто були дітьми й громадянами другого сорту в очах закону. До 1975 року жінкам у Великій Британії забороняли відкривати банківські рахунки на власне ім'я. Ба більше, до середини 1970-х років самотнім жінкам не дозволяли подавати заяву на отримання кредиту або кредитної картки на своє ім'я без підпису батька. У тому самому десятилітті жінкам регулярно відмовляли в іпотечних кредитах або дозволяли їх лише за наявності підпису чоловіка-поручителя. Крім того, жінкам могли законно відмовити у продажу випивки в британських пабах аж до 1982 року.

Дотепер жінки стикаються з низкою глибоко вкорінених форм нерівності у Великій Британії та в усьому світі. Дослідження показали, що в країнах, у яких панує війна чи голод⁹, часто саме жінки їдять найменше й останніми.

Тим часом Талібан, захопивши владу в столиці Афганістану, Кабулі, в середині серпня 2021 року, жорстко посилив обмеження повсякденних свобод і прав жінок. Угрупування, яке раніше керувало країною, знову заблокувало жінкам доступ до робочих місць, освіти та громадських місць, а також заборонило їм брати участь у всіх видах спорту й позбавило права самостійно

подорожувати. Але, звичайно, у світі страждають не лише жінки. У світі, де панує жорстока нерівність, де найбідніших 50% населення світу володіють мізерними 2% сукупного чистого багатства, багато хто зазнав поразки¹⁰.

Попри згадану моторошну статистику приголомшлива кількість чоловіків, та й жінок, стверджують, що сексизму й мізогінії більше немає, а становище чоловіків і жінок рівноправне. Ось прогресивний на позір хлопчина – і раптом він виявляється нестримним мізогіном. А ось доброзичливий, але всезнаючий дядько – і його слова змушують вас здригатися. Чимало з нас пережили моменти розчарування, коли наш досвід знецінювали, а ми не спроможні були добрати слів, щоб цьому опиратися. То як протистояти тим, хто вперто заперечує існування мізогінії? Ця книжка, у якій я зібрала перевірені дані, легкі для сприйняття факти, поради щодо проведення агітацій і цитати, що спонукають до роздумів, стане хорошим початком.

«Кишеньковий довідник із патріархату» покаже вам і допоможе показати іншим, як пов'язані між собою різні елементи патріархату і що ми можемо й мусимо робити, щоб із цим боротися.

У цій книжці я проллю яскраве, нещадне, мов гідропонне, світло на несправедливість, якої зазнають безліч жінок і представників маргіналізованих гендерів. І так само, як гідропонне світло сприяє росту рослин, я сподіваюся, що цей довідник розширить розуміння людей і допоможе їм здобути необхідні знання, щоб посіяти зерна кращого майбутнього. У кожному розділі я ділюся важливою статистикою, а подекуди – перемогами й напрацюваннями. Перемоги перераховані не в кожному розділі, адже в певних сферах, на мою думку, бракує значних і тривалих проривів.

Окремо варто зазначити, що питання, які ми досліджуємо в цій книжці, впливають на життя жінок, трансгендерних, небінарних і гендерно різноманітних осіб. Жінки – не єдині, хто

менструє, народжує, робить аборти або зазнає домагань, насильства чи економічної незахищеності, і питання, які ми розглянемо далі, мають руйнівні наслідки й для гендерно різноманітних осіб. Хоча гендерно різноманітні люди не завжди прямо згадані в книжці, їхній досвід не варто недооцінювати або ігнорувати. Ба більше, слід також пам'ятати, що патріархат не служить усім чоловікам однаково. Його структури завдають шкоди й чоловікам.

Знання – важливі, адже дуже часто найменш обізнані найбільш агресивно стверджують, що гендерна нерівність – лише міф. Цей підозрілий, недовірливий погляд на гендерну нерівність поширений в ультраправих колах. Ультраправий рух щораз сильнішає, змінюючи стиль і прикрашаючись, але зберігаючи й навіть посилюючи свої руйнівні, фашистські ідеали. А відтак більше людей усередині й поза рухом, схоже, приймають цю точку зору.

Не секрет, що боротьба за права жінок, трансгендерів і гендерну рівність стала головною жертвою в огидній ескалації так званих культурних воєн. Що таке ці культурні війни? Це словосполучення, яке регулярно з'являється в заголовках новин, на перший погляд асоціюється з протистоянням Мераї Кері та Моцарта. Але культурні війни – це не протиставлення ніби то низької та високої культури. Навпаки, Кембриджський словник визначає культурні війни як «розбіжності щодо культурних і соціальних переконань між групами, особливо між людьми з більш консервативними поглядами й людьми з більш прогресивними поглядами».

У певному сенсі культурні війни – карикатури на окремий набір цінностей, а також сучасний прояв історичного поділу на праву й ліву політичні сили. Ті, хто перебуває на консервативному боці культурних воєн, часто пропагують традиційні уявлення про сім'ю, дотримуються есенціалістського, біологічно детермінованого погляду на гендер і заперечують існування

структурного расизму, а також дотримуються традиціоналістського й, можливо, націоналістичного підходу до суспільства, який ідеалізує минуле й нехтує емоційною чутливістю так званого «покоління сніжинок». Натомість прогресивний табір зазвичай більш космополітичний, міський, ліберальний, толерантний, емоційно відкритий, критично осмислює расу й гендер, визнаючи права людей із різною гендерною ідентичністю. Однак, звичайно, є нюанси, сірі зони й винятки з цих загальних штрихів, якими окреслюють лінії розмежування.

Вибух культурних воєн, який підживлюють, без сумніву, провокаційні, опортуністичні політики, що розколюють суспільство, – невід'ємна частина щоразу більш негативної реакції на фемінізм: у чоловічих правозахисних онлайн-спільнотах дедалі частіше шириться похмурий ярлик «фемінаці», тоді як досвід жінок применшують і обертають як зброю проти них самих.

Отож ця книжка озброїть вас фактами й реальними історіями, щоб ви могли розповісти друзям і недругам, чому нам ще багато чого треба зробити, щоб допомогти жінкам позбутися нерівності й несправедливості.

77%
ЛІДЕРІВ
АНТИАБОРТНОГО
РУХУ – ЧОЛОВІКИ.

100%
З НИХ НІКОЛИ
НЕ ЗАВАГІТНІЮТЬ.

КАМПАНІЯ ГРОМАДСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОЄКТУ НА ЗАХИСТ ПРАВА ВИБОРУ

1

АБОРТ

*«Я більше не приймаю того, чого не можу змінити.
Я змінюю те, з чим не можу змиритися».*

Анджела Девіс

Право на аборт – це тема, яка, мабуть, найбільш гостро поляризує суспільство в сучасному політичному дискурсі. Причина ось яка: з одного боку, є люди, які вважають жінок, що роблять аборт, убивцями; з іншого боку, є ті, хто вважає, що жінки мають самостійно вирішувати, чи виношувати вагітність. Не дивно, що цим двом групам важко знайти золоту середину, тобто компроміс. Якщо ви вважаєте, що аборт – не лише безпечна, рутинна та легальна медична процедура, а й невід’ємне право людини, вам буде важко порозумітися з тими, хто прирівнює переривання вагітності до вбивства. Якщо хочете відчутти страшну й різку риторику противників абортів, зверніть увагу на висловлювання Джейкоба Ріс-Морґа, впливового депутата парламенту від Консервативної партії. Він назвав аборти морально неправильними й охарактеризував їх як «культ смерті», стверджуючи, що